Izhaja vsak četrtek
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Trst, Ulica Martiri della Libertà (Ul. Commerciale) 5/I. Tel. 28-770
Za Italijo: Gorica, P.zza Vittoria 18/II. Pošt. pred. (casella post.) Trst 431. Pošt. č. r.: Trst, 11/6464
Poštnina plačana v gotovini

NOVI LIST

Posamezna štev. 50 lir
NAROČNINA: četrtletna lir 600 — polletna lir 1000 — letna lir 2000 • Za inozemstvo: letna naročnina lir 3000
Oglasi po dogovoru
Spedizione in abb. post. I. gr. bis

ŠT. 611 TRST, ČETRTEK 1. SEPTEMBRA 1966, GORICA LET. XV.

Pred začetkom šolskega leta

Čez mesec dni se bodo ponovno odprla šolska vrata in za naše osnovnošolske otroke ter srednješolce bo konec počitnic. Začelo se bo novo šolsko leto, čas dela, skrbi in napora za našo mladino. Prepričani smo, da so oziroma bodo zavedni slovenski starši tudi letos naredili svojo dolžnost in vpisali svoje otroke v slovenske šole. Ne bomo nehali namreč poudarjati, da spada slovenski otrok samo v slovensko šolo. Tako zahtevajo moralni in pedagoški zakoni, tako zahtevajo same otrokove koristi in njegova bodočnost.

Znani tržaški zgodovinar in publicist Carlo Schiffrer piše v zadnji številki revije Trieste, kako je Trst lahko srečen, da živé v njem tudi Slovenci, ki se z lahkoto naučijo slovanskih jezikov — srbohrvaščine, češčine, ruščine itd. — in s tem lahko mnogo koristijo zlasti bodočim tgovskim in sploh gogospodarskim odnosom med našim ozemljem in srednjo ter vzhodno Evropo. Slovenci smo torej za prosvetljene italijanske someščane dragocen element, ki že opravlja in bo v bodočnosti še bolje opravljal važno vlogo v tukajšnjem življenju, kar bo koristilo celotnemu prebivalstvu.

Spričo takšnega pametnega in treznega gledanja postaja čedalje bolj nerazumljivo ravnanje tistih, hvala Bogu, vedno bolj redkih slovenskih staršev, ki vpisujejo svoje otroke v neslovenske šole, po navadi z izgovorom, da jim hočejo zagotoviti mirno in varno bodočnost.

Če pa hočemo, da bomo Slovenci res kos svoji nalogi, se moramo vsi potruditi, da bodo naše šole ustrezale zahtevam sedanjega časa. V začetku šolskega leta postaja vedno spet aktualna zlasti organizacija naših šol. Lani so na primer šolska oblastva sprejela več ukrepov, ki jih je naša javnost upravičeno smatrala za slovenski šoli škodljive. Omenjamo posebno dejansko ukinitev didaktičnega ravnateljstva v Nabrežini, ukinitev samostojne srednje šole na Katinari itd. Upamo in pričakujemo, da bo šolska oblast letos ta in druga vprašanja pravično uredila, tako kot je v skladu z dejanskimi potrebami in zahtevami slovenske šole.

Ob začetku šolskega leta postaja dalje zelo aktualno vprašanje ureditve službenega položaja šolnikov. Mnogi teh morajo namreč dolge mesece trepetati, ker sploh ne vedo, če in kje bodo nameščeni. Čeprav službujejo nad 20 let, jih še vedno smatrajo za novince, kar je še pravi škandal. Kdaj bodo ta pereča vprašanja pravično urejena? Šolniki in slovenska javnost naslavljajo to vprašanje na odgovorne oblasti in pričakujejo čimprejšnji odgovor ter zlasti izpolnitev že davno sprejetih obveznosti in danih obljub.

JUŽNOTIROLSKO VPRAŠANJE PRED REŠITVIJO?

Medtem ko pišemo, v Bocnu že tretji dan zaseda vodstvo Južnotirolske ljudske stranke (Südtiroler Volkspartei) in razpravlja o najnovejših predlogih za ureditev in rešitev vprašanja nemško govoreče manjšine v mejah italijanske republike. Te predloge so sestavili italijanski in avstrijski strokovnjaki, ki so se po nalogi prizadetih vlad tajno sestajali v Londonu in Zürichu. Z njimi se, kot kaže, strinja tako rimska kot dunajska vlada.

Odposlanstvo Južnotirolske ljudske stranke se je konec prejšnjega tedna sestalo v Innsbrucku sa člani avstrijske vlade, med katerimi sta bila tudi kancler Klaus in zunanji minister Tončič. Avstrijska vlada se je namreč postavila na stališče, da bo sklenila in podpisala morebiten sporazum z Rimom le v primeru, da vsebino sporazuma sprejmejo tudi predstavniki prizadete manjšine. Namen sestanka v Innsbrucku je bil predvsem ta, da avstrijski državniki neposredno seznanijo Južne Tirolce o sporazumu, ki je bil dosežen na ravni strokovnjakov. Južnotirolski voditelji niso zavzeli dokončnega stališča, ker spada to v pristojnost širšega strankinega vodstva. Prav zato je bila za ponedeljek sklicana v Bocnu posebna seja, ki se je je udeležilo nad 50 oseb (vodstvo SVP, deželni in državni poslanci ter strankini zaupniki).

Širša javnost še ni natančno obveščena o vsebini predlogov, na katere je rimska vlada pristala in se obvezala, da jih bo izvedla z ustreznimi zakonskimi ali upravnimi ukrepi. V italijanskem tisku pa beremo, da Italija sicer odklanja glavno zahtevo Ježnih Tirolcev in Avstrije, naj se Južnemu Tirolu prizna enaka avtonomija, kot jo ima sedanja dežela Trentino - Južni Tirol (kjer so Italijani v večini), a da je pripravljena priznati bocenski pokrajini več avtonomije, čeprav bi še vedno ostala v sklopu obstoječe avtonomne dežele.

V pristojnost bocenske pokrajine, v kateri so nemško govoreči prebivalci v večini, bi prešla vprašanja, ki se tičejo: 1. nemškega šolstva; 2. industrijskega razvoja; 3. kreditne politike; 4. socialnega skrbstva; 5. kmetijstva in gozdarstva in 6. izkoriščanja vodnega bogastva. Tu smo le našteli vrsto važnih sektorjev, od katerih pa je odvisen obstoj manjšine. Južni Tirolci, ki gotovo imajo slabe izkušnje z rimsko birokracijo, hočejo najbrž globlje proučiti praktične instrumente, s pomočjo katerih bi bocenska pokrajina mogla res avtonomno ukrepati na že omenjenih sektorjih, kar je seveda silno zapleteno vprašanje. Tisk nadalje piše, da del vodstva SVP vztraja na zahtevi, naj se določi mednarodni organ ali ustanova, ki bi bila pristojna za reševanje morebitnih sporov glede izvajanja italijansko-avstrijskega sporazuma, kar bi hkrati predstavljalo jamstvo, da se bo sporazum dejansko pravično izvajal. Italija pa baje nasprotuje ustanovitvi takšnega mednarodnega organa in predlaga, naj bi morebitne spore reševalo mednarodno sodišče v Haagu. V tej zvezi je baje prof. Ermacora, avstrijski strokovnjak za mednarodno pravo, sestavil kompromisni predlog, o katerem se pa rimska vlada še ni izjavila.

Kot vse kaže, se južnotirolsko vprašanje, ki že več let moti dobre odnose med Italijo in Avstrijo in ki predvsem predstavlja hudo oviro za mirno življenje v Južnem Tirolu, bliža rešitvi. Ob bližnjem začetku jesenskega zasedanja rimskega parlamenta bomo imeli priložnost videti, kako bodo na te predloge reagirale politične stranke, in zlasti ugotoviti, ali je sredinsko-leva vlada sposobna prodreti s svojimi predlogi v poslanski zbornici in senatu. Zanimivo bo nadalje ugotoviti, kako bo morebiten sporazum sprejela avstrijska javnost, zlasti pa avstrijska socialistična stranka, ki je sedaj, prvič po vojni, v opoziciji.

Zamejski Slovenci privoščimo Južnim Tirolcem pravično rešitev **vseh** njihovih odprtih vprašanj, čeprav moramo tu glasno poudariti, da njihovi avstrijski zaščitniki ne kažejo enake vneme in enake premočrtnosti, kadar gre za reševanje vprašanj, ki zadevajo Slovence na Koroškem.

—•—

Strašna letalska nesreča

V prvih jutranjih urah v četrtek, 1. t. m. se je zgodila nedaleč od ljubljanskega letališča strašna letaska nesreča, pri kateri je po prvih nepopolnih novicah izgubilo življenje 91 potnikov in članov posadke, 26 pa je ranjenih. Zdi se, da gre za neko veliko angleško letalo, ki je prevažalo turiste. Letalo se je ponesrečilo kaka dva kilometra od letališča, že v fazi pristajanja. Vzrok trenutno še ni znan. Manjkajo še tudi drugi podrobnejši podatki.

Pozneje so javili, da je padlo letalo pri vasici Lahovče in da se je pri padcu vžgalo. Nesreča se je zgodila ob 1.40 po ital. času. Četrt ure po nesreči so bili gasilci iz Kranja že na delu.

4-motorno letalo družbe BEA je odletelo ob 23.15 z letališča Lutton pri Londonu. Vozilo je turiste za Opatijo in Dalmacijo.

RADIO TRST A

• NEDELJA, 4. septembra, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojanu; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 10.45 Pihalne godbe; 11.15 Oddaja za najmlajše: S pravljico okrog sveta: »Hči žabjega kralja«. Napisal Dušan Pertot. 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 15.30 Ivan Pregelj: »Tolminci«: (4) »Čebele in troti«, v priredbi Martina Jevnikarja. Igra Radijski oder, vodi Jože Peterlin 16.00 Ljudski plesi; 16.30 Revija orkestrov; 17.00 Popoldanski ples; 18.00 Najlepše simfonije; 19.15 Nedeljski vestnik; 19.30 Italijanske počitnice; 20.30 Iz slovenske folklore: Rado Bednarik: »Pratika za prvo polovico septembra«; 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Nova glasba; 22.45 Antologija jazza.

ç PONEDELJEK 5. septembra, ob: 12.15 Počitniška srečanja, pripravil Saša Martelanc; 13.30 Znane melodije; 17.20 Glasbeni kaleidoskop; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Baročne skladbe; 18.55 Glasba na pihala. Milan Prebanda: Bosanski pastorale za flavto in klavir; Primož Ramovš: Dve uspavanki. Izvajajo: flavtista Fedja Rupel in Boris Campa ter pianista Freddy Došek in Pavel Šivic; 19.15 Iz ženskih tednikov in revij; 19.30 Parada orkestrov; 20.30 Wolfgang Amadeus Mozart: »Figarova svatba«, komična opera v štirih dejanjih.

• TOREK, 6. septembra, ob: 12.00 Rado Bednarik: »Pratika za prvo polovico septembra«; 17.20 Glasba za vaš transistor; 1j.30 Ustvarjavci moderne glasbe; 19.15 Spoznavajmo naravo, napisala Mara Kalan; 19.30 Svatba v slovenski pesmi; 20.35 Italijanski orkestri lahke glasbe; 21.00 Gore v slovenski literaturi: Boris Režek: »Poslednje plezanje«; 21.30 Iz niza javnih koncertov Radia Trst v sezoni 1965-66; 22.00 Paberki iz diskoteke; 22.45 Črni cvet, jazzovska revija.

• *SREDA*, 7. septembra, ob: 12.15 Turistični razgledi, pripravil Franc Orožen; 13.30 Glasba iz filmov in revij; 17.20 Glasbeni kaleidoskop; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Komorna dela Franza Schuberta; 19.15 Sodobne bolezni: Gianfranco Garavaglia: »Prometne nesreče«; 19.30 Motivi, ki so mladim všeč: 20.35 Glasbene razglednice; 21.00 Simfonični koncert:. V odmoru (približno ob 21.50) Obletnica meseca: »Henryk Sienkiewicz, ob petdesetletnici smrti«, napisal Janko Jež; 22.45 Sentimentalne pesmi.

• ČETRTEK, 8. septembra, ob: 12.00 1866-1966: Furlanija in Italija; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Glasba za vaš transistor; 18.30 Slavni solisti; 19.00 Zlata skrinjica. Otroške pesmi in skladbe (Desa Kraševec); 19.40 Zbor »Aquilèe« iz Basiliana; 21.00 »Zaprta vrata«. Detektivka, napisal Roberto Cortese, prevedel Martin Jevnikar. Igra Radijski oder, režira Stana Kopitar; 22.25 Milo Cipra: Sonata za violino in klavir, op. 19; 23.00 Vokalna polifonija.

• PETEK, 9. septembra, ob: 12.15 Žena in dom; 13.30 Glasbeno potovanje; 17.20 Glasbeni kaleidoskob; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Slovenski solisti: Orglavec Hubert Bergant; 18.55 Maurice Ravel: Bolero: 19.15 Umetnostne galerije v Italiji (Milko Bambič); 19.30 Sodobni motivi; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe. Sodelujeta sopranistka Lucille Udovich in tenorist Luigi Infantino; 22.00 Sindikati v moderni državi; 22.15 Harmonija zvokov in glasov.

• SOBOTA, 10. septembra, ob: 12.15 Živalstvo Jadranskega morja: Tone Penko: »Življenjski prostor — morska skala«; 13.30 Pesmi za poletje; 14.45 Parada orkestrov: 15.30 Zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice, vodita Zdravko Klanjšček in Ivan Bolčina; 16.00 Volan. Oddaja za avtomobiliste; 16.20 Jožko Lukeš: »Sreča na štirih kolesih«, delo priporočeno na natečaju RAI Italijanske Radiotelevizije za izvirne slovenske novele 1965; 16.55 Kraji in dežele v simfonični literaturi; 17.20 Razkuštrane pesmi; 18.30 Panorama ameriške folklore, 19.16 Počitniška srečanja, pripravil Saša Martelanc; 19.30 Nastopi zabavnih skupin na Radiu Trst; 20.35 Teden v Italiji; 21.00 »Patent«. Enodejanka, napisal Luigi Pirandello, prevedel Franc Rauber. Igra Radijski oder, režira Stana Kopitar; 21.25 Operetne melodije; 22.15 Pesem in ples.

Izdajatelj: »Novi list« d. z o. z. • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

KITAJSKI ŠOVINIZEM

Te dni je prinesel svetovni tisk novico, da je namestnik predstavnika Dalaj lame pri Združenih narodih, Phintsa Thonden, izjavil, da je Tibet zdaj ogromno koncentracijsko taborišče komunistične Kitajske. Samo trije izmed prejšnjih 6000 samostanov še niso bili uničeni. Mnogo tisoč Tibetancev je v zaporih ali v koncentracijskih taboriščih. Od leta 1959, ko so skušali aretirati Dalaj lamo, so poslali Kitajci v Tibet že okrog 200.000 kitajskih civilistov in 300.000 vojakov. Okrog 80 tisoč Tibetancev pa živi zdaj v begunstvu v Indiji, Nepalu, Sikkimu in Bhutanu. Mnoge tibetanske ženske so bile prisiljene, da se poroče s kitajskimi vojaki in njihovi otroci se smejo učiti samo kitajskega jezika in kitajske zgodovine, ker hočejo Kitajci čimprej iztrebiti tibetansko kulturo in narodno zavest.

Izbruh šovinizma, ki se kaže v kitajskem ravnanju s tibetanskim narodom, pa je tudi sedanja »kulturna revolucija«, ki smeši sam kitajski naord pred vsem svetom. To so posledice vzgoje k fanatizmu in k obožavanju ene same politične osebnosti, pa tudi splošnega pomanjkanja stikov z ostalim svetom. Zaradi tega Kitajci, zlasti mladi, začenjajo izgubljati čut za resničnost in ne morejo več razumeti realnega sveta.

Odtod verjetno tudi trmasto siljenje Vietnamcev k nadaljevanju vojne za vsako ceno.

—•—

ZLOČIN V STUTTGARTU

V neki kavarni v Stuttgartu je bil v torek zvečer umorjen vodja stuttgartskega urada jugoslovanskega generalnega konzulata v Münchenu Sava Milovanovič. 26-letni jugoslovanski državljan Franjo Goreta, ki že štiri leta živi v Zahodni Nemčiji, je v jugoslovanskega diplomata sprožil sedem strelov iz revolverja. Milovanovič je bil na mestu mrtev.

Policijska oblast je uvedla preiskavo in še ni izdala nobenega poročila. Zdi se pa, da gre za političen zločin. Morilec je baje član ustaške organizacije, ki deluje v Zahodni Nemčiji.

—•—

De Gaulle se je podal po obisku v Džibutiju in v Abesiniji tudi v Kambodžo, da bi spet navezal tesnejše stike z bivšo francosko Indokino. Verjetno mu gre tudi za to, da bi prispeval svoje k posredovanju za konec vojne v Vietnamu in da bi preko Kambodže vplival na severnovietnamske voditelje.

KONEC JETNIŠNICE V SPANDAUU?

Zahodni zavezniki so predlagali Sovjetom, da bi opustili skupno jetnišnico štirih sil v berlinskem predmestnem kraju Spandau, ki je bila ustanovljena za obsojene nekdanje nacistične voditelje, ki so ušli smrtni kazni na procesu v Nürnbergu. 30. septembra letos bosta prestala svojo 20-letno kazen, na katero ju je obsodilo zavezniško sodišče v Nürnbergu, bivši vodja hitlerjanske mladine Baldur von Schirach, ki je zdaj star 59 let, in bivši minister za oboroževanje, 61-letni Albert Speer. Tako bo ostal v jetnišnici v Spandauu samo še bivši Hitlerjev namestnik Rudolf Hess, ki je obsojen na dosmrtno ječo.

Američani, Francozi in Britanci so zdaj predlagali, da bi premestili Hessa v kak manjši zapor. Trenutno čakajo na sovjetski odgovor. Vendar so Sovjeti v zadnjih letih zavrnili že več takih predlogov. Po mnenju zahodnih zaveznikov pa se ne splača vzdrževati zelo drage jetnišnice z vsem potrebnim osebjem in s stražami štirih velesil, ki se v tem vsak mesec menjavajo, samo zaradi treh — postarnih jetnikov — in zdaj celo enega samega. Rusi pa se morda boje, da bi mogli Hessa, ko bi bil v kaki zahodnoberlinski jetnišnici, pomilostiti in da bi to pripomoglo k oživljenju nacizma v Nemčiji.

Nigerija spet federacija

Nova nigerijska vojaška vlada je objavila odlok, po katerem je Nigerija od 1. septembra dalje spet zvezna država štirih avtonomnih dežel z zvezno prestolnico Lagos. Federativno ureditev države je odpravil general Ironsi, ki se je letos v januarju polastil oblasti in dal nato ubiti nekaj vodilnih politikov, zlasti v severni avtonomni deželi naroda Hausa.

Ironsijev centralistični državni udar in umori, ki so sledili, pa so povzročili odločno reakcijo pri narodu Hausa. Začeli so se nemiri, spopadi in pokoli. Hausa so se namreč bali prevlade črnskih etničnih skupin, ki žive na jugu države. Iz teh nemirov se je izcimil pred nedavnim nov vojaški državni udar, v katerem je bil ubit tudi general Ironsi.

NOVI BANKOVCI PO 500 LIR

Zakladni minister Colombo je napovedal, da bodo še pred koncem poletja dali v obtok novi bankovec za 500 lir. Stari bankovci bodo zapadli 30. septembra, nakar jih bo mogoče zamenjati samo še pri Banki Italije. Skupno z bankovci bodo dali v obtok tudi nove količine 500-lirskih kovancev.

Glede pomanjkanja kovancev je zakladni minister izjavil, da je ta pojav delno posledica vedno številnejših avtomatov, ki požro vedno več kovancev, ki tako začasno izginejo iz obtoka. Dosti kovancev izvozijo v tuje države za turiste, ki kupujejo italijansko valuto za potovanje v Italijo. Mnogo kovancev pa turisti tudi odnesejo s seboj za spomin.

Novi bankovci bodo povzročili, da bodo izginili iz obtoka grdi čeki po 500 lir, ki so tudi vzrok raznih zmešnjav in pomot

—•—

Predsednik Tito se je z Brionov preselil za nekaj dni na Brdo pri Kranju. Na letališče Brnik je prispel z letalom in tam so ga pozdravili Edvard Kardelj in predstavniki slovenske republike in CK ZKS.

TEDENSKI KOLEDARČEK

4. septembra *medelja*: Ida, Zala
5. septembra, ponedeljak: Lovrenc
6. septembra, torek: Ljuba, Ida
7. septembra, sreda: Marko
8. septembra, četrtek : Mali šmaren, Adrijan
9. septembra, petek: Peter Mario
10. septembra, sobota: Nikolaj

Preveliko nezaupanje

Ameriški in sovjetski znanstveniki in tehniki so se zagrizli v tekmo v vesolju. Vsakemu podvigu na eni strani sledi takoj enak ali podoben podvig na drugi strani, da bi ena stran druge ne prehitela in da bi katera od obeh velikih »vesoljskih« držav ne trpela na svojem ugledu. Tako je tudi zdaj uspešni izstrelitvi ameriške Lunine sonde »Lunar Orbiter«, ki se je pred kratkim vključila v krožnico okrog Lune in posnela doslej že lepo število fotografij Lunine površine na njeni skriti strani, takoj sledila izstrelitev podobne sovjetske sonde »Luna 11«. Tudi ta je začela redno krožiti okrog sonca. V Lunino krožnico se je vključila 28. t. m., kot so ugotovili zahodni zvezdoslovci, zlasti ravnatelj britanske zvezdarne Jodrell Bank, prof. Bernard Lovell. Sovjeti sami namreč popolnoma molče o svoji novi Lunini sondi in o tem, kakšne namene imajo z njo. Nedvomno pa je tudi naloga »Lune 11« ta, da fotografira Lunino površino, zlasti na tisti strani, ki je obrnjena od Zemlje, in da pošilja fotografije na Zemljo.

Zakaj Sovjeti skrivajo podatke

Vprašanje je samo, zakaj Sovjeti tako molče ne le o tem, ampak sploh o vseh svojih vesoljnih raziskavah. Medtem ko lahko ves svet gleda ameriške posnetke, ki so jih napravile vesoljske sonde bodisi na Luni ali drugje, in to že nekaj ur potem, ko so prispele na Zemljo, pa Sovjeti skrbno skrivajo rezultate svojih vesoljnih raziskav. Nedvomno za to danes nimajo drugih razlogov, kakor nek čuden kompleks skrivanja, ki bi ga lahko imenovali tudi kompleks strahu pred vohuni. Boje se, da bi s tem, če bi objavili te uspehe svojih vesoljskih znanstvenikov, izdali kaj važnega, kar bi lahko »sovražnik« izkoristil. Toda tak strah danes gotovo ni več realen, ampak le izraz nekega duševnega stanja, ki najbrž ni več upravičeno, a ga Sovjeti še niso mogli premagati.

Ko bo svet lahko že nekaj ur potem, ko so bile posnete in oddane, občudoval reproducirane tudi sovjetske posnetke iz vesolja, bo to gotovo pomenilo velik korak naprej pri odpravljanju medsebojnega nezaupanja in nakopičenih kompleksov strahu med obema največjima vojaškima in znanstvenima silama na svetu. Svet pa bo s tem veliko bliže takemu stabilnemu in varnemu miru, kakršnega si želi. In ni dvoma, da si tak mir želijo ljudje na obeh straneh črte, ki deli »Vzhodno« od »Zahodne« Evrope.

PROTI NOVI POKRAJINI

Kljub dejstvu, da se bo skoro gotovo ustanovila nova, četrta pokrajina Pordenone, v sklopu dežele Furlanije-Julijske krajine, so o njeni potrebi še vedno deljena mnenja, in sicer med krščanskimi demokrati samimi.

V videmskem občinskem svetu so vložili trije demokrščanski in socialistični svetovavci predlog proti ustanovitvi pokrajine s sedežem v Pordenonu. V pedlogu pozivajo občinsko upavo, naj nastopi iz zgodovinskih, kulturnih, upravnih in gospodarskih razlgov pri deželni in osrednji vladi, da se ne bi Furlanija razkosala na dve pokrajini.

Videmski krogi očitajo onim v Pordenonu, da hočejo dobiti prednost pred naravnim središčem Furlanije, ki da je Videm. Oni z desne strani Tilmenta pa oponašajo Videmčanom stremljenje po nadoblasti. Nekoliko imajo tudi oni prav.

Nova razkritja o Kennedyevem umoru

Newyorški advokat Mark Lane je objavil knjigo z naslovom »Rush Judgement« (Prehlastna sodba),v kateri trdi, da Lee Harwey Oswald ni bil edini, ki je streljal na predsednika Kennedyja v Dallasu, če je sploh on streljal.

Mark Lane dokazuje, da je bil vsaj eden izmed strelov, ki so ubili predsednika, izstreljen od drugod in ne iz knjigarniškega skladišča, kjer je bil baje v zasedi Oswald, kot trdi poročilo Warrenove komisije. Po ugotovitvah tega newyorškega advokata je bil eden izmed smrtonosnih strelov izstreljen izza plota na nasipu pred Kennedyjevim avtomobilom. Laneova knjiga je prišla te dni v prodajo v New Yorku.

V Londonu pa je prišla prav tako te dni na knjižni trg brošura, katero je napisal Hugh Trevor-Roper z univerze Oxford. Ta znani angleški zgodovinar trdi, da je Warrenova preiskovalna komisija nalašč prezrla veliko količino dokazov in da to gotovo ni razlog za zaupanje v način, s katerim je vodila svojo preiskavo.

—•—

Povodnji v Sloveniji

Pri zadnjih povodnjih rek Drave in Mure v severni Sloveniji je bilo preplavljenih nad 10.000 ha zemlje. Po podatkih uradne komisije znaša škoda 8 milijard starih dinarjev. »Mnogi kmetje, katerim je voda uničila ves letošnji pridelek krompirja, pese in repe, so obupani, čeprav bodo nekateri kmetovavci oproščeni davka«, je poročal »Ljub. dnevnik«. Najbolj so bili prizadeti kraji pri Gornji Radgoni, Lendavi in Ormožu. V ptujski komuni je poškodovanih tudi 40 km cest. V Ptuju in tudi drugod klorirajo pitno vodo, ker se boje epidemij črevesnih in drugih bolezni.

CK ZKS, glavni odbor SZDL Slovenije in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije so določili za 1. in 2. september področna posvetovanja svojih sekretarjev v osmih večjih slovenskih mestih, da bodo razpravljali o družbeno-gospodarskih vprašanjih in o idejnih težnjah, ki se kažejo pri uveljavljanju sklepov četrtega plenuma na Brionih.

Umiranje dnevnikov

V New Yorku so naznanili, da je prenehal izhajati dnevnik »New York Tribune«. Ostala je le njegova majhna evropska izdaja. Dnevnik je izhajal že od prve polovice preteklega stoletja in je bil eden najznamenitejših in najuglednejših ameriških dnevnikov. Izhajati je prenehal zaradi dolgotrajne stavke tiskarjev in uslužbencev, ki je trajala že od 24. aprila letos, ko je izšla zadnja ameriška številka lista. Tako je ostalo brez dela in zaslužka 4.600 rednih nameščencev dnevnika, poleg tega pa še tisoč drugih, ki so sodelovali brez redne namestitve.

Odkar so se začele množične stavke v ameriški tiskarski stroki, je zamrlo že mnogo ameriških listov, zlasti dnevnikov, povprečno en list na vsakih pet tednov samo v newyorškem mestu. Med drugim so prenehali izhajati že trije veliki dnevniki, ki so imeli od 300 tisoč do 800 tisoč izvodov dnevne naklade. Zdaj izhajajo v New Yorku samo še trije dnevniki, medtem ko jih je bilo pred tremi leti še sedem, pred 35 leti pa dvanajst. Neprestane stavke so pomenile smrt dnevnega tiska s tem pa tudi svobodnega tiska, kajti čimveč je listov, tem več je mnenj.

Kot znano, je pred kratkim prenehal izhajati v Trstu večernik »Piccolo Sera«, prav tako zaradi denarnih težav.

Tudi v Sloveniji izhaja danes manj dnevnikov kakor pred vojno. Takrat je imela Ljubljana štiri dnevnike: »Slovenec« in »Jutro« sta izhajala zjutraj, »Slovenski dom« in »Slovenski narod« pa popoldne. Danes ima samo dva: »Delo«, ki izhaja dopoldne, in »Ljubljanski dnevnik«, ki izhaja popoldne. V Mariboru sta izhajala »Mariborski večernik« in »Marburger Zeitung«, zdaj pa izhaja »Večer«, tako da je tudi Maribor glede dnevnega tiska, vzeto v celoti, na slabšem za 50 odst.; kar pa zadeva mariborski slovenski tisk, se položaj ni spremenil. Jasno pa je, da je en sam dnevnik in še to večernik, za Štajersko, ki ima tričetrt milijona prebivavcev, premalo.

Zanimivo je tudi, da noben slovenski dnevnik v naslovu nima več besede »slovenski«, kar je očitno prišlo iz mode. Vendar bi vsaj glavni slovenski dnevnik lahko nosil ta »pridevnik«, vsaj zato, da bi nekoliko reprezentiral slovenski tisk tudi v naslovu in pred inozemstvom.

Drugi majhni narodi imajo sorazmerno mnogo več dnevnikov, tudi petkrat do desetkrat več, npr. Norvežani. Vsako mesto ima enega ali dva. Seveda so mnogi dnevniki subvencionirani od raznih strank, države ali koga drugega, toda glede na informativno in kulturno ter narodno-vzgojno vlogo dnevnega tiska se to pač splača.

VRSTE ZA SV. PISMO

V Sovjetski zvezi je le še malo ljudi, ki so dobili v roke pravo sveto pismo, razen morda najstarejše generacije. Na milijone in milijone jih je zraslo, ne da bi bili kdaj brali ali slišali svetopisemska besedila. Pač pa so imeli priložnost brati na stotine knjig in brošur, ki se norčujejo iz svetega pisma. Zdaj pa je državna založba »Politizdat« izdala knjigo svetopisemskih zgodb. Razprodana je bila v nekaj minutah.

Knjigo je pripravil poljski pisatelj Zenon Kosibovski, ki pravi, da je ateist. Zato je izšla knjiga kot zbirka zgodovinskih dokumentov in ljudskih legend ter obrednih predpisov, vendar pa brez zasmehujočih komentarjev. Knjigo krasijo reprodukcije najznamenitejših klasičnih slikarjev in kiparjev, kot so Michelangelo, Raffaello Rembrandt in Botticelli.

Kako hitro se je izvedelo, da je knjiga v prodaji, so se pojavile pred knjigarnami dolge vrste ljudi, ki so čakali da bi jo lahko kupili. Izšla je v sto tisoč izvodih.

S Tržaškega

Izredna seja občinskega sveta v Nabrežini

Devinsko-nabrežinski občinski svet je razpravljal v torek na izredni seji o pismu, ki so mu ga poslali industrijci, kateri imajo v najemu občinske kamnolome. Pismo je bilo v zvezi z resolucijo, ki jo je bil sprejel v začetku meseca občinski svet in v kateri je pozval tako industrijce kot delavske sindikate, naj se sporazumejo za prekinitev stavke. Industrijcem ni bil všeč zlasti tisti odstavek resolucije, kjer je bilo rečeno, da si občinska uprava pridržuje pravico, da pregleda dosedanjo obliko izdajanja koncesij v primeru, da bi stavka še dalje trajala.

Občinski svet je v svojem odgovoru industrijcem poudaril, da v celoti potrjuje vsebino resolucije, ter pripomnil, da ima polno pravico pregledati obliko izdajanja koncesij vselej, kadar to zahtevajo gospodarske koristi občine in njenega prebivalstva.

Svet je nato z večino glasov odobril odborov predlog o rahlem zvišanju tarif za smetarsko službo. Ta služba izkazuje letos 8 in pol milijona primanjkljaja. Z novimi tarifami, ki bodo postale veljavne 1. januarja 1967, se bo primanjkljaj predvidoma zmanjšal za nekaj nad dva milijona lir.

Občinski odbor je svetu sporočil, da je poslal vsem pristojnim oblastvom pismo, v katerem izraža svojo zaskrbljenost za bodočnost turističnega predela občine, če bo izveden načrt, po katerem bi se avtocesta Trst-Videm dejansko pričela izven turističnega področja. Občinska uprava v pismu zahteva, naj se to važno vprašanje reši tako, da ne bodo prizadete koristi tujskega prometa občine.

Svet je na koncu sklenil, da se tudi letos odpre slovenski otroški vrtec v Sesljanu, ter odobril vrsto del v šolskih poslopjih za skupno vrednost 3 milijonov lir.

—0—

PRISTANIŠKA USTANOVA

Vlada je pred kratkim odobrila zakonski osnutek o ustanovitvi pristaniške ustanove v Trstu.

Nova ustanova lahko računa na letno dotacijo tri milijarde lir, od česar bo odpadlo poldrugo milijardo lir na državni prispevek, pol milijarde lir na deželni prispevek ter okrog milijardo lir za kritje železniških stroškov, katere bodo v bodoče kot v drugih pristanih nosile državne železnice. Javna skladišča bodo odpravljena in bo država krila njihov primanjkljaj do konca tekočega poslovnega leta, ki znaša okrog dve milijardi lir.

Poslancema Belciju in Bologni so zaupali nalogo, naj posredujeta, da bi v pristaniško ustanovo vključili tudi industrijsko področje v Žavljah.

ŠKOFIJE — NAJVEČJI BLOK V SREDNJI EVROPI

Strokovnjaki koprskega »Invest biroja« so končali sestavljanje načrta za preureditev mejnega bloka v Škofijah, ki je — kot poroča ljubljansko »Delo« — največji v Srednji Evropi.

Letos se je že nekajkrat zgodilo, da je v enem dnevu prešlo škofijski blok več kot stotisoč ljudi in okrog 30 tisoč motornih vozil. Leta 1956 je bilo vse leto komaj 61.075 prehodov, leta 1964 že en milijon 947 tisoč in lani dva milijona 829 tisoč. Letos se je promet še več kot podvojil. Junija lani so pri Škofijah zabeležili 722 tisoč 970 prehodov in letošnjega junija milijon 575 tisoč 908 ali 117 odstotkov več.

Na bloku bodo zgradili dvanajst-pasovno »pahljačo«: šeststezni pas za izhod in šeststezni pas za vhod ter semaforske signale nad stezami. E. V.

OBVEZNO ZAVAROVANJE ZA TRGOVCE

Uradni list z dne 12. avgusta je objavil zakon o razširitvi obveznega zavarovanja za invalidnost, starost in preživele na trgovinski sektor. Velja za male trgovce, ki so bili vpisani v bolniške blagajne na podlagi zakona z dne 27. novembra 1960, pa tudi za njihove pomočnike in za avtonomne delavce ter za svojce.

Tisti, ki imajo pravico do pokojnine že letos, lahko prispevke za leto 1965 plačajo neposredno državnemu zavodu za socialno skrbstvo INPS. Običajno plačevanje gre namreč preko izterjevalca.

IZBOLJŠANE TELEFONSKE ZVEZE MED TRSTOM IN MILANOM

Med Trstom in Milanom so uvedli telefonsko telesekcijo, ki omogoča neposredne telefonske pogovore med naročniki v obeh mestih. Milančani morajo pred številko tržaškega naročnika zavrteti 040, a Tržačani pred številko milanskega naročnika 02.

Od 7. do 23. ure zaračunajo avtomatično za poklic štiri impulze in po en impulz za vsakih pet sekund pogovora. Od 23. do 7. ure zaračunajo štiri impulze, h katerim je treba dodati po en impulz za vsakih 10 sekund pogovora. Vsak impulz stane petnajst lir.

MAŠA ZA BAZOVIŠKE ŽRTVE

Kakor vsako leto, bo tudi letos v bazoviški župni cerkvi maša zadušnica za bazoviške žrtve. Maša bo v torek 6. septembra ob 20. uri zvečer. Udeležilo se je bo tudi zastopstvo Slovenske skupnosti.

—•—

Vpisovanje na slovensko učiteljišče v Trstu bo do 25. septembra. Uradne ure od 9. do 12.

Ravnateljstvo

MNENJE KOMISIJE ZA PROGRAMIRANJE

Deželna komisija za gospodarsko programiranje, ki ji predseduje odbornik Stopper, je pred dnevi izročila deželnemu podpredsedniku Giacomettiju (predsednik Berzanti je že dalj časa na potovanju po Združenih državah) dokument, v katerem je zavzela stališče tudi do preureditve ladjedelniške industrije, kot izhaja iz načrta IRI-ja. V tej zvezi se je komisija izjavila proti ukinitvi ladjedelnice Sv. Marka, ker je mnenja, da bi ta ladjedelnica mogla uspešno obratovati, če bi jo modernizirali. Komisija dalje odločno zahteva, naj bi vodstvo celotne italijanske ladjedelniške industrije ostalo v Trstu, ker tako zahtevajo gospodarski, socialni in politični interesi Italije in tukajšnje dežele.

REGULACIJSKI NAČRT TRŽAŠKE OBČINE

Pokrajinski nadzorni odbor je te dni odobril sklep tržaškega občinskega sveta o novem regulacijskem načrtu. V tržaški občini je še vedno veljaven urbanistični načrt iz leta 1932. Novi načrt bo pa postal veljaven, ko ga bo potrdilo še deželno odborništvo za javna dela in bo predsednik dežele objavil v deželnem uradnem listu ustrezni odlok. To se bo predvidoma zgodilo čez šest mesecev.

ŠTIRI LADJE ZA JUGOLINIJO

Združene jadranske ladjedelnice (CRDA) in reška Jugolinija so v sredo podpisale pogodbo, po kateri bodo v tukajšnjih ladjedelnicah zgradili štiri tovorne ladje po 7.500 ton nosilnosti. Ladje bodo dograjene v dveh letih. Reška Jugolinija ima zdaj 57 ladij.

Beneška Slovenija

OHRANIMO UMETNIŠKE STARINE

Čedad ali Staro mesto slovi po vsem kulturnem svetu kot središče langobardskih in prvokrščanskih arheoloških starin. Na žalost se pa oblasti premalo zanimajo za njih ohranitev. Umetniške starine neprecenljive kulturne in tudi gmotne vrednosti se rušijo in posipljejo v prah. Znameniti »tempietto« ob Nadeži s prekrasnim lesenim korom bodo črvi kmalu spremenili v trhlenino, čeprav so ga začeli nekoliko popravljati. Podobna nevarnost razpadanja grozi zdaj tudi čedajski baziliki. Zelo je poškodovana cerkvena streha, krušijo se svodi in pročelje. Prav tako je potreben popravila, po tehničnem izvidu, tudi cerkveni zvonik. Poškodbe in razpoke so se pojavile že pred enim letom. Takrat so izvedenci izrazili svoje mnenje in predložili tudi videmski kuriji potrebo, da se začnejo obnovitvena dela pri tej častitljivi baziliki.

NOV VODIČ PO ČEDADU

Pri založbi Del Bianco v Vidmu je izšla druga izdaja knjižice »Piccola guida di Cividale« (Mali vodič po Čedadu), katere avtor je prof. Carlo Mutinelli. Knjižica vsebuje zgoščeno zgodovino čedadskega mesta od začetka prve svetovne vojne in opisuje glavne umetnine, ki jih hrani nekdanja prestolnica Langobardov. Besedilo krasijo številne reprodukcije čedadskih kulturnih spomenikov, zlasti umetnin, ki jih je najti v tamkajšnjih starodavnih cerkvah.

Lužnice

CESTNI ZLOČINCI

V ponedeljek ponoči se je pripetila na državni cesti pri Lužnicah huda prometna nesreča, katero so povzročili neprevidni, rekli bi zločinski vozači.

Okrog ene ponoči je neznan avto povozil 49-letnega drvarja Ivana Revelanta. Smrtno ranjenega povoženca je avtist pustil ležati v nezavesti sredi ceste, sam jo je pa zločinsko odkuril dalje. Čez nekaj časa sta šla mimo kraja nesreče policijski stražnik Mario Moretto in žagar Agostino Tren. Ko sta videla ranjenca, sta mu hotela pomagati.

Konec poletnega časa

Poletni »uradni« čas v Italiji se nagiba h koncu. Od 25. septembra dalje se bodo tudi naše ure ravnale po sončnem času. Tisti dan opolnoči bo treba pomakniti kazalce nazaj na enajsto uro.

Za navadnega zemljana ne bo težavno uravnati ure po soncu. Za železniški promet je pa to nekaj težjega, zlasti v obmejnem pasu. Vlaki se bodo morali ustaviti na določenih postajah v tako imenovani »uri bis« za šestdeset minut.

Železniška uprava se je izrazila, da uvedba uradnega časa ni »popolnoma neugodno« vplivala na razvoj prometa. Po uradnih izjavah se je pa precej prihranilo na razsvetljavi in pogonskih sredstvih v večjih obratih.

Zaspanci so pa drugače sodili. Ko so zazdehali zjutraj ob osmih, so jo potegnili do devetih, češ saj je šele sedaj osma ura. Ponočnjaki so se pa vračali domov šele opolnoči, ker je bila »prava« ura šele enajst.

- Kanalska dolina

Med samaritanskim delom pa pridrvi po cesti 20-letni Claudio Buzzi iz Vidma s svojim fiatom in se zaleti s silo v ranjenega in v oba reševalca. Vso skupino je zanesel nekaj metrov po asfaltu, dokler se ni avto prebrnil v jarek. Na cesti so pa obležali težko ranjeni prvi ponesrečenec in oba njegova reševalca. Avtist Buzzi je ostal le lahko ranjen.

Brdo

PRIJATELJSKI OBISK

Pred nekaj dnevi se je odpravil pevski zbor iz Brda in Viskorše na izlet preko meje v Soško dolino. Najprej so obiskali pod vodstvom svojega zborovodje Karla Noacca in župnika Zannierja Kobarid in vojaško kostnico. Tam so pevci zapeli nekaj žalostink v spomin padlim. Nato se je družba odpeljala v Tolmin in v Most na Soči, kjer so izletniki občudovali sinje valove umetnega jezera pod Mengorami. Povsod so bili lepo sprejeti, kar dokazuje, da so podobni prijateljski stiki sosedov ob meji vsak dan bolj potrebni.

Trbiž

CERKVENE TATVINE

Že nekaj časa je po Kanalski dolini in po farah Beneške Slovenije na »delu« tolpa tatov, ki ukradejo po cerkvah skrinjice za miloščino. V petek ponoči so se splazili v župno cerkev v Trbižu. Za glavnim oltarjem so razbili okenske šipe in so izpraznili dve skrinjici z drobižem. Odnesli so za pet tisoč lir denarja. Dosti večjo škodo so pa napravili pri velikem oknu in sicer za kakih trideset tisoč lir. Drugih dragocenih predmetov se niso dotaknili. Sledovi so kazali, da so tudi skozi isto okno odšli iz cerkve. Orožniki so tatovom baje že na sledi.

Deževno vreme v drugi polovici avgusta je zelo prizadelo gostinska podjetja v naši dolini. Še nekaj dni po šmarnem prazniku je večina turistov vztrajala in čakala, da se vreme spremeni. Potem so pa začeli odhajati, zlasti Avtrijci, ko so zvedeli o velikanskih poplavah v Beljaku in okolici.

Iz Goriške

UMETNIŠKA RAZSTAVA

Razstava goriškega umetnika Josipa Tominca v Attemsovi palači je bila odprta že v soboto zvečer za kritike in časnikarje. Sledil je kratek sprejem na goriškem gradu. Uradno pa jo je odprl župan Martina v nedeljo popoldne vpričo najvišjih deželnih in pokrajinskih oblasti. Navzoč je bil tudi ljubljanski župan inž. Tepina, novogoriški dr. Štrukelj ter zastopnica celovškega župana. Otvoritve sta se udeležila umetnostni kritik France Stelè ter ravnateljica Narodne galerije iz Ljubljane.

Goriški župan je poudaril v pozdravnem nagovoru, da hoče Gorica prikazati dela svojih najboljših občanov, ki uspešno nadaljujejo duhovna in kulturna izročila v prid človeške skupnosti.

Predsednik razstavnega odbora grof Coronini je pa podal kratek prerez umetnikovega delovanja in kako je prišlo do te razstave, katero so si potem udeleženci natanko ogledali. Razstava je odprta vsak dan od 10. ure do opoldne ter od treh do sedmih popoldne.

NOVE ŠOLE

V goriški občini bodo že prihodnje leto zgradili več šol. Najprej se bodo lotili zidave poslopja za osnovno šolo in za otroški vrtec v mestnem okraju pri pevmskem mostu. Šola bo imela pet velikih učilnic. Stroški so preračunani na 90 milijonov lir. Potreba po šoli v tem mestnem delu je bila prav nujna, ker so morali hoditi otroci v šole čez prometni soški most v mesto.

V Stražicah je tudi že v gradnji velik otroški vrtec, za 45 milijonov lir. V gradnji je tudi otroški vrtec pri ločniškem mostu, kjer je nastalo novo mestno naselje.

Občinska uprava se je zavzela tudi za novo stavbo slovenske osnovne šole v Pevmi. Upajmo, da se bo tudi ta načrt kmalu uresničil.

PLANINSKI VESTNIK

Izšla je avgustova številka »Planinskega vestnika«, ki je v glavnem posvečena pokrajini Gregorčičevega planinskega raja.

Pisatelj Boris Pahor objavlja za naše sodobno duhovno okolje izredno zanimiv in duhovit uvodni članek »Gregorčičev duh«. Ob koncu sestavka pravi: »Ne znanost ne tehnika ne standard nas ne bodo rešili, če ne bo v nas, v naši mladini zavesti o slovenski bitnosti, kakršna polje v vseh naših velikih možeh od Prešerna do Gregorčiča, od Kosovela do Grudna in najmlajših. Zakaj nobene domovine ne bomo pomagali zgraditi, ne evropske ne svetovne, če ne bomo poprej znali z ljubeznijo uresničiti samostojne in notranje prepričljive podobe svoje domačije. Usodno pa bi se motil, kdor bi sodil o domačiji samo po majhnih stebričkih ali po avtomobilskih tablicah.«

Bevk je napisal za pričujočo številko nekaj misli ob stoletnici Gregorčičevega rojstva. Sledijo zemljepisno razgledni opisi »Tolminski planinski raj«, »Planine v Gornjem Posočju«, »Svet pod Krnom«.

S temi članki se je planinsko glasilo kot malokatero dostojno oddolžilo spominu in deželi pevca »Nazaj v planinski raj«.

PONAREJENI ČEKI

Goriški bančni zavodi so dobili obvestilo, da so v obtoku ponarejeni čeki za 500 lir. Izdani so bili baje od neke hranilnice v Bologni in nosijo naslov »Cassa di Risparmio di Bologna«. Spoznati pa jih je mogoče zelo lahko po besedici »di«, ker bi moral stati predlog »in«. Tisti denarni zavor se namreč imenuje »Cassa di Risparmio in Bologna«.

Opozarjamo, da so stari bankovci po 500 lir že potegnjeni iz prometa s 1. septembrom. Mogoče jih je še zamenjati do konca leta na Italijanski banki.

Novi bankovci po 500 lir bodo prišli v obtok šele proti koncu septembra.

Štmaver

MAJHEN POPRAVEK

K predzadnjemu dopisu »Majhen opomin« smo prejeli od neke priče dogodka majhen popravek. Priča pravi, da so izletniki res vprašali tri fante za pot do neke hiše. Domačini so odgovorili »Še naprej«, niso pa utegnili dodati »druga hiša na desno«, ker je šofer že po prvih dveh besedah pognal avto dalje in krenil v napačno smer. Kot se vidi, je šlo pri obeh skupinah za nesporazum, kar radi popravljamo, da se ne bo nikomur delala krivica.

Če bi tisti izletniki nadaljevali pot na sabotinska rebra, bi morda naleteli še na kako srno. Prejšnji četrtek je namreč imel to lovsko srečo domači lovec Štefan Radinja. Ustrelil je 25 kilogramov težkega srnjaka, ki pa je bil slabe vrste in je za njegov odstrel izdano posebno dovoljenje lovske zveze. Srečnemu lovcu pripadejo kot plen le rogovi, kar je tudi redka čast.

Bolj važne kot nesporazumljenja in srnjaki so naše ceste in klanci, ki so še vedno taki, kot so bili pod Francem Jožefom. Koliko tujcev in izletnikov bi obiskalo naš sončni Štmaver, če se ne bi ustrašili že pri Pevmi prašne ali blatne ceste, potem ozkih ovinkov, nerodnega mostiča in nato razritega klanca do Grgarca in še višje. Saj nas je že skoraj sram, da moramo vedno isto pesem ponavljati. Pred časom je sprejel goriški župan naše zastopnike, ki so ponovno prikazali naše potrebe. Župan je obljubil, da se bo začela cesta čimpreje popravljati. Zdaj čakamo, ker obljuba dela dolg.

URNIK ZA BRIVCE...

S prvim septembrom se bo nekoliko spremenil urnik v goriških brivnicah. Dopoldne bo ostal isti. Popoldne pa se bodo brivnice odprle ob 15.00 in se bodo zapirale ob 19.30.

...IN PEKARNE

Doslej so bile pekarne zaprte ob nedeljah na podlagi prefekturnega odloka, poljubno za posamezne pokrajine in kraje. Od nedelje dalje pa je s splošnim uradnim odlokom odrejeno zaprtje pekarn za vso državo. Določeno je, da mora tedenski počitek za pekovske uslužbence sovpadati z nedeljo. Le v izjemnih slučajih bo smel prefekt dovoliti drugačen urnik.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Knjiga „Pot iz mrtvila"

S posvetilom »Mojim živim in mrtvim goriškim prijateljem« je izšla pred časom, z lansko letnico natisa, drobna knjiga z naslovom »Pot iz mrtvila«. Napisal jo je profesor filozofije Milan Komar, izdala pa Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. To je ena najbolj kvalitetnih knjig, kar jih je izšlo po vojni ne le v zamejstvu, ampak v vsem slovenskem svetu, in zato vzbuja kar začudenje, kako to, da je bila deležna tako malo pozornosti. Temu ne more biti vzrok njena drobnost, kajti na niti 120 straneh je zgoščeno toliko filozofske modrosti, kot bi je mogli pričakovati samo od kakih lebenih bukev. In to ne abstraktne filozofije, ampak prave življenjske modrosti, kakšne nas lahko nauči le resnični modrec ob spoznanjih in izkušnjah dejanskega življenja, ne pa filozof, ki mu gre samo za to, da zgradi nov, dozdevno logičen miselni sistem, ki pa je sprt z življenjem.

V uvodu svoje knjige pojasnjuje Milan Komar, da je strnil vanjo tri eseje, ki so bili objavljeni že v reviji »Meddobje« in v nekaterih drugih publikacijah že pred leti. Tem je dodal še vrsto drugih kratkih esejev in tako je nastalo to delo. »Po daljšem premišljevanju sem sklenil, da besedila ne bom spreminjal. Spremembe namreč kar hitro skazijo prvotnega duha, ki ga je težko oživeti, ker je preveč navezan na neponovljive okoliščine in razpoloženja,« pripominja avtor. In prav je storil, kajti tako je ta knjiga pristen dokument časa, v katerem so bili eseji napisani, časa, ki je bil še ves prežet s totalitarno strastnostjo, sovraštvom in maščevalnostjo. Ravno ti eseji pa so bili eden prvih glasov uravnovesene, trezne, humanistične in realistične modrosti, ki je spregovoril v razdvojeni, razboleli in duhovno zmedeni slovenski svet: spregovoril z usti modreca, ki mnogo razume in zato zna tudi razložiti in pojasniti ter nakazati pot iz duhovne zmede in mrtvila.

Avtor obravnava, na kratko, a jasno in jedrnato, mnoge duhovne probleme sodobnega človeka, ki so vsi tudi aktualni problemi slovenskega človeka. Toda skupni imenovalec vsega njegovega razpravljanja je vendarle obsodba totalitarizma in ljubezen do resnice. Samo majhen primer: V sestavku »Modrost je stalna in gibka« (str. 30 in 31) piše Komar: »Nihče se ne more brez kazni upirati resničnim zahtevam časa. Vse, kar je minljivega, mora miniti, in kdor bi skušal delati silo času, bi samo povzročil, da bi to, kar skuša na vsak način ohraniti pri življenju, je silovitejše razpadlo... Obenem pa vemo, kakor je zapisal R. Eucken, da »pravzaprav izginejo le stvari, ki so to zaslužile, medtem ko se bistveno in neminljivo uveljavlja s toliko večjim sijajem in dobi življenje od te usode in od tega nasprotja več resničnosti in svežine«... Kaj pa odpor proti tokovom? Če živimo s časom, živimo s tem, kar nam čas dejanskega, koristnejšega prinaša. Prilagojevanje je prilagojevanje biti biti, nečesa, kar je, temu, kar biva. Zato se ni mogoče prilagoditi zmotam, kajti zmote, kolikor so zmote, so nebit. Neresnici kot taki ne odgovarja nobeno dejanstvo. Neresnica je le pomanjkanje resnice. Popolna, vsestranska zmota je nemogoča. Zmotne struje se morejo obdržati pri življenju le, kolikor se zajedajo na delni resnici, ki jo imajo v sebi in katere se navadno krčevito oklepajo. Iztrgati jim ta del resnice, je morda eden izmed najbolj učinkovitih načinov borbe proti njim. Ko se borimo proti zmoti, moramo torej ostati odprti do resnice, ki je njena jetnica: preko nje se namreč lahko javlja nova stvarnost... Racionalistična miselnost je navadila današnjega človeka na enostavne izbire: ali preteklost ali bodočnost, ali levica ali desnica, ali napredek ali reakcija. Resnično življenje je preveč bogato in prepleteno, da bi se dalo vivisekcionirati na tak cenen način... Iti moramo s časi, boriti se z neresnico ne izza obzidij varnih pribežališč, ampak na področju, kjer se vodi boj in kjer je edino možna zmaga. Če je kakšna nevarnost, ki jo je treba z močnim glasom razklicati, je to beg dobrih iz stvarnosti v umetna okolja. Nasprotno, biti moramo kakor val, ki se poganja naprej, in kakor skala v reki, ki se ne gane in morda prisili valove, da spremenijo smer!«

Ta kratek odlomek vsaj nekoliko razkriva filozofsko miselnost profesorja Milana Komarja. Zato njegova knjiga »Pot iz mrtvila« zasluži, da bi prišla v roke čimveč razmišljajočim slovenskim ljudem.

F. J.

ŠTUDIJSKI DNEVI SLOVENSKIH IZOBRAŽENCEV V ZAMEJSTVU

Petek, 2. septembra:

Popoldne in zvečer prihod udeležencev iz oddaljenejših in tudi iz najbližjih krajev. Prvi dan je namenjen srečanju in pogovorom ter sprehodom v skoraj planinskem miru, a le nekaj kilometrov od morja.

Sobota, 3. septembra:

Dopoldan je posvečen slovenskim problemom.

Ob 9. predavanje ravnatelja učiteljišča dr. Antona Kacina predsednika Demokratske zveze v Gorici: *Položaj Slovencev danes.*

Sledita koreferata: dr. Valentin Inzko, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev: *Slovenci na Koroškem;* dr. Matej Poštovan: tajnik Slov. kat. skupnosti v Trstu: *Slovenci na Primorskem.* Sledi razgovor in strnjenost zaključkov.

Popoldne: ob 16. predavanje univ. prof. dr. Janeza Janžekoviča iz Ljubljane: *Znanost in svetovni nazori.* Nato razgovor ob predavanju.

Zvečer: Sprehod in razgovor o problemih, ki so jih obravnavala predavanja.

Nedelja, 4. septembra:

Ob. 8. skupna sv. maša s pridigo.

Ob 9. predavanje dr. Janeza Janžekoviča: *Smisel življenja.* Po predavanju razgovor.

Ob 11: predavanje dr. Aleša Lokarja, univ. asistenta na tržaški univerzi, urednika »Mostu«: *O tehniki sožitja in sodelovanja med ljudmi z različnim svetovnim nazorom.* Koreferat dr. Matej Poštovan.

Popoldne ob 15. predavanje dr. Reginalda Vospernika, tajnika Narodnega sveta koroških Slovencev: *O problemu današnje mladine.* Koreferat: Drago Štoka iz Trsta, odg. urednika »Mostu«.

Ob 17. Nadaljevanje razgovorov o načetih, a nerešenih problemih v obeh dneh.

Ob 20. Zaključek.

Ponedeljek, 5. septembra:

Zjutraj izlet in razhod.

Namen študijskih dni slovenskih izobražencev v zamejstvu je, pregledati slovenski položaj danes, premeriti svoje naloge in poslanstvo, graditi tesnejše vezi med starejšo in mlajšo generacijo in med rojaki, ki žive v različnih pokrajinah poglobiti svoje poglede, se zbližati, drug drugega razumeti in se povezati v prijateljsko narodno družino.

Zato smo izbrali Drago, kraj v mirnem zaledju tržaškega zaliva, v kraški soteski nad Glinščico.

Vabimo letošnje maturante, visokošolce uradnike, učitelje, profesorje, svobodne poklice, dekleta in fante, može in gospe.

Stanovali bomo v hiši, ki je udobno opremljena da sprejme do 100 ljudi v popolno oskrbo. Tiste dni bomo tam popolnoma sami.

Društvo slov. izobražencev Trieste - Trst, v Donizetti 3/I. (Izpolnite priloženo prijavnico!)

Pristojbine: Stroški za ves čas 2500 lir, samo v soboto in nedeljo: 2.000 lir, prenočišče na večer 300 lir in prispevek za tečaj 1.000 lir. (Študentje imajo znižane pristojbine.)

UDELEŽENCI ŠTUDIJSKIH DNI V DRAGI PRI BAZOVICI

se lahko poslužijo avtobusne zveze, ki pelje iz Trsta izpred »silosa« (poleg glavne železniške postaje) ob: 6.30; 7.18; 13.05; 17.55; 19.45. Avtobus pelje do Drage (S. Elia). Iz Drage (S. Elia) pa odhaja v Trst ob: 6.15; 8.00; 14.00; 18.45; 20.35.

Udeležba je možna tudi samo pri predavanjih.

Razstava beneškega slikarstva v Vidmu

V nedeljo so odprli v Vidmu razstavo beneškega slikarstva 18. stoletja v Furlaniji. Razstava je pod pokroviteljstvom predsednika republike Saragata in prikazuje 93 del petinštiridesetih umetnikov. Med njimi so dela, ki so jih naslikali Giuseppe Bernardino Bison, Gio Batta Canal, Antonio Canova, Rosalba Carriera, Nicola Grassi. Gianantonio in Francesco Guardi, Alessandro in Pietro Longhi, Giambattista Piazzetta in oba Tiepola, Giambattista in Domenico.

Posebno važnost pripisujejo umetnostni zgodovinarji dejstvu, da je videti na tej razstavi slike, ki so bile sicer naročene in naslikane v Furlaniji, pa so jih potem odpeljali drugam. Med take slike, do katerih je bilo doslej težko priti, spadajo »Prikazen svete Ane«, ki jo je naslikal Giambattista Tiepolo in je visela nekdaj v Čedadu, zdaj pa je last državnih muzejev v Dresdenu ki so jo posodili za to razstavo, »Marija, ki se je prikazala svetemu Frančišku Pavlanskemu in sv. Lovrencu«, delo Domenica Tiepola in zdaj last muzejev lepih umetnosti v Strassburgu, nekdaj pa last cerkve v Cavenzanu v videmski pokrajini; in slika »Postavljanje kipa nekega cesarja« od Giambatista Tiepola. To je naslikal za videmsko bogoslovje, zdaj pa visi v Galeriji degli Uffizi v Florenci.

Med take slike spada tudi malo platno »Skušnjave svetega Antona«, prav tako delo Giambattista Tiepola. To delo je posodila za razstavo v Vidmu pinakoteka Brera, svoj čas pa je bila v Caisellijevi zbirki v Vidmu.

Kar 36 del na tej razstavi ni bilo še nikoli razstavljenih in med njimi je nekaj zelo pomembnih, kot na primer slike, ki sta jih naslikala oba Tiepola v svojih mlajših letih, ali pa tiste, katerih avtorji so Bencovich, Carriera, Diziani, Fontebasso, Longhi, Mariotti, Simonini in Zugno. To je velika priložnost za umetnostne zgodovinarje, da lahko od blizu preučijo ta dela, tembolj, ker so mnoga dela dokumentirana in ni nikakega dvoma, da so res izdelki tistih umetnikov, ki veljajo za njihove avtorje. Po veliki večini gre za slike pomembnih, četudi ne ravno največjih umetnikov, in to iz tistega stoletja, ki je bilo eno najbolj plodnih in bogatih v zgodovini upodabljajoče umetnosti v Italiji.

Razstava je urejena v cerkvi Sv. Frančiška ki je bila zgrajena v 14. stoletju. Katalog je že izšel. Besedilo za katalog je napisal Aldo Rizzi ki je razstavo tudi organiziral, uvodni esej pa je izpod peresa Rodolfa Palluchinija. Katalog obsega 300 strani, krasi pa ga 14 strani z barvnimi reprodukcijami.

FESTIVAL SODOBNE GLASBE V BENETKAH

Od 4. do 24. septembra bo v Benetkah 29. mednarodni festival sodobne glasbe, ki ga prireja beneška bienala. Prireditve bodo v gledališču La Fenice.

Na festivalu bodo prvič predvajali dve operi, ki nista bili še nikoli uprizorjeni. Prvo je zložil Francesco Malipiero in ima naslov »Le metamorfosi di Bonavventura«. Drugo novo delo pa je farsa v treh dejanjih »Vsi jo hočejo, vsi jo slačijo«, katero je zložil Angelo Paccagnini.

BIENALA KRŠČANSKE UMETNOSTI V SALZBURGU

V stolnici v Salzburgu je prirejena peta bienala sodobne krščanske umetnosti. Na njej razstavljajo umetniki iz Avstrije, Zahodne Nemčije, Italije, Švice, Belgije, Holandske, Irske, Španije, Francije, Velike Britanije, Švedske, Češke in Slovaške, Poljske, Brazilije, Združenih držav, Kanade, Jeponske in tudi iz Jugoslavije.

Posebno zanimanje vzbujata dva bronasta kipa, ki sta delo slavnega angleškega kiparja Henryja Moora. Razstava bo odprta do 15. septembra.

Sovjetska pisatelja Sinjavski in Daniel sta v ječi hudo zbolela. Glavni tajnik mednarodnega pisateljskega društva COMES Giancarlo Vigorelli, je izjavil, da ga je novica o tem vznevoljila in razdražila. Svet pa je radoveden, za koliko se čuti Sovjetska zveza močnejša in varnejša, odkar je vtaknila ta dva pisatelja v ječo.

Slovenski oktet je obhajal 15-letnico svojega obstoja in delovanja. Za to priložnost je priredil intimen koncert v veži ljubljanskega magistrata.

GOSPODARSTVO

SVETOVNI KMETIJSKI PRIDELEK

Združeni narodi so odločili, da bodi doba 1961 - 1970 »desetletje razvoja«, predvsem v korist nerazvitih delov sveta. Polovica tega desetletja je že za nami in zato že lahko napravimo majhen obračun čez to dobo:

Takoj lahko ugotovimo, da kmetijski pridelek, zlasti proizvodnja hrane, ni držal koraka z naraščanjem prebivalstva. To je temeljni neuspeh, zaradi katerega je obsojenih na stradanje še več ljudi kot pred proglasitvijo »desetletja razvoja«. Vzrok, zakaj se ni proizvodnja hrane povečala, je bilo zlasti slabo, neugodno vreme, posebno še v Vzhodni Evropi s Sovjetsko zvezo vred, na Skrajnem vzhodu, skoraj v celi Afriki in Avstraliji. Na drugi strani se je proizvodnja hrane povečala v Zahodni Evropi, v obeh Amerikah in v Oceaniji z Japonsko. Nekoliko so se zboljšale prehranjevalne razmere na Bližnjem vzhodu.

Žalostno je, da morajo računati letos na zelo znaten upad v pridelku riža, zlasti v Indiji, ki v rednih razmerah pridela do 2/3 vsega pridelka nerazvitih držav. Vzrok upada je predvsem suša. Ta upad nastopa po daljši dobi, ko je pridelek vsako leto zrastel za 2 do 3 ods.

Države, ki so znale nekoliko povečati proizvodnjo hrane, nudijo naslednjo sliko: Zahodni Evropi je uspelo znatno zvišati svoj izvoz prašičjega mesa in mlečnih izdelkov. V Ameriki so ZDA postale glavna svetovna izvoznica hrane oziroma kmetijskih pridelkov sploh, in to kljub temu, da zaposluje kmetijstvo komaj 7 odst. vse delovne sile v ZDA. Kanada izvaža mnogo pšenice, ki predstavlja nad polovico njenega izvoza kmetijskih pridelkov oziroma hrane. Južna ali Latinska Amerika je imela v splošnem ugodno vreme in se je množina kmetijskih pridelkov znatno zvišala, a za izvoz je prav malo ostalo, ker je hitro naraščajoče število prebivalstva porabilo tudi povišek kmetijskih pridelkov. V Oceaniji sta Avstralija in Nova Zelandija nekoliko pridobili z izvozom pšenice.

Zanimiva je Japonska, ki je v prvi polovici »desetletja razvoja« — kljub gosti naseljenosti in omejeni obdelovalni površini — znala povečati za 7 odst. izvoz hrane, pijač in tobaka ter znatno povečati izvoz rib.

Pred leti so bile na svetu znatne zaloge krušnega žita, ki pa so se v zadnjih letih skoraj popolnoma izčrpale. Zato bo postala trgovina s krušnim žitom bolj živa in občutljiva in se pojavlja nujna potreba, da se v slabo razvitih državah zaseje več pšenice.

Vinska trgovina

Trgovina z vinom je mrtva. Na razpolago je še mnogo vina in slabše vino pritiska tudi na ceno in prodajo dobrega. Novi pridelek je bil v mnogih provincah hudo razredčen, tako da so ujme, nalivi, huda toča, silovita burja in podobne vremenske prilike skrčile pričakovani pridelek za več stotisočev hl. Pričakovali bi, da bo to vplivalo na trgovino zadnjega pridelka, a vpliva ni opaziti. Pač pa pravijo, da pritiskajo na trg ogromne množine »industrijskega vina«. Kaj pa je to? Novi vinski zakon je v veljavi že skoraj leto dni in mnogi tostran Idrijce so že okusili in okušajo njegovo strogost. Ali onstran Idrijce zakon ne velja ali še ni stopil v veljavo? Tam ne zaprejo samo enega očesa, marveč obe.

Gospodarski položaj EGS

Industrijska proizvodnja v šestih državah Evropske gospodarske skupnosti je narastla v prvih šestih mesecih letos za šest odstotkov v primeri z istim časom lani. Najbolj se je dvignila proizvodnja dobrin trajne potrošnje ter kemičnih proizvodov. Po drugi strani se premogovno-železniška proizvodnja ni povečala. Premogovniki so morali omejiti proizvodnjo.

Pomanjkanje delavcev v zadnjih petih letih je prisililo podjetja, da so vložila velike vsote v mehanizacijo. Tako se je tržišče delovne sile oslabilo v Zahodni Nemčiji, Franciji in Belgiji. V Italiji se je še bolj zmanjšalo število brezposelnih, a na Holandskem še vedno znatno primanjkuje delavcev.

Cene potrošnih dobrin so maja in junija na splošno nazadovale. V Italiji so se cene na drobno v prvih petih mesecih letos dvignile samo za 0,6 odstotka, kar je najmanjši porast od leta 1960 dalje. Italijanska industrijska proizvodnja je v prvih štirih mesecih narasla za 3,1 odstotka ter se je maja in junija dalje razvijala kljub stavkam. Šibka točka ostaja gradbeni sektor.

JUGOSLOVANSKA TRGOVINA Z ZAHODOM

Dežele Evropske gospodarske skupnosti so ohranile v jugoslovanskem izvozu in uvozu prvo mesto ter so najpomembnejši jugoslovanski zunanjetrgovinski partner. Skupni obseg trgovine s šestimi državami Male Evrope se je v prvem polletju 1966 povečal za dobrih 24 odstotkov. Jugoslavija je izvozila v te države blaga za 162 milijonov dolarjev ali približno za 40 odstotkov več kot v istem obdobju lani. Uvoz pa je znašal 179 milijonov dolarjev, kar je petnajst odstotkov več kot v istem lanskem obdobju.

V Italijo je Jugoslavija v prvem polletju izvozila približno za 85 milijonov dolarjev blaga ali za 30 odstotkov več kakor lani v istem času. Važno je dejstvo, da je bilo v jugoslovanskem izvozu več končnih izdelkov kot prejšnja leta in to izdelkov elektroindustrije, delov za motorna vozila, pohištva in konfekcije. Težave so nastale v izvozu živine in govedine.

KOLEDAR KMETIJSKE EGS

Naslednji koledar nam pove, kdaj stopijo v veljavo različni ukrepi EGS (Evropske gospodarske skupnosti) glede kmetijskih problemov:

1966, 1. nov.: veljati bo začel sporazum glede tržne organizacije in glede enotne cene olivnega olja.

1967, 1. januar: izvajanje smernic za organizacijo notranjih trgov sadja in povrtnin.

1967, 1. julija: uvedba enotnih cen v celi EGS glede žita, svinine, jajc in kuretine, določenih že 15. dec. 1964.

Istočasno: organizacija notranjih trgov sladkorja in maščob — razen olivnega olja — ter uvedba enotnih cen oljnatih semen.

Istočasno: uvedba enotnega kmetijskega šolstva.

1967, 1. septembra: uvedba enotne cene riža.

1968, 1. aprila: uvedba enotnih cen za mleko, mlečne izdelke in goveje meso.

1968, 1. julija: uvedba enotne cene za sladkor.

Istočasno: enotna organizacija trgovine s tobakom.

1969, 31. oktobra: Skrajni rok za uvedbo enotnega trga za vino.

S kemijo proti škodljivcem

V zadnjem času mnogi listi zelo ostro pišejo proti kemičnim sredstvom za zaščito rastlin in kmetijskih pridelkov. Posebno ostro pišejo taki časnikarji, ki imajo v tem oziru zelo površno znanje.

Res je, da so lahko nekatera kemična sredstva za zaščito rastlin zelo škodljiva posebno če se ravna z njimi tako, kot ravnajo nekatere Kalabrežinje. Ko vidijo, kako kemično sredstvo uniči uši na rastlinah, pa mislijo, da ga zato lahko rabijo tudi za odpravo uši na glavah svojih otrok. Operejo jim glave, umorijo uši in — tudi otroke. Kdo je kriv te nesreče? Sredstvo gotovo ni krivo, pač pa so krive Kalabrežinje ki niso brale in se držale tiskanega navodila, kje in kako se rabi.

Če pa niso znale brati, je kriva skupnost, ki jih ni naučila brati in pisati. Mogoče pa kljub temu ne bi brale, čeprav bi znale. V tem primeru nosi precej krivde zadruga ali trgovec, ki je sredstvo prodal, ne da bi kupca opozoril, koliko časa dotično sredstvo ohrani svojo strupenost, in dal potrebnega točnega navodila, kako se sme rabiti.

Baje bo oblast izdala stroge predpise glede uporabe strupenih kemičnih sredstev za zaščito rastlin in bo v tem oziru vpeljano posebno dovoljenje, katero bo moral imeti, kdor škropi rastline s strupenimi škropivi. Ali bo to pomagalo? Prav nič, ker neki fant v Piemontu se je zastrupil z ukradenim sadjem in kraja ne bo tako kmalu prenehala. Seveda najbolje bi bilo, če zaščitna sredstva ne bi bila strupena. So tudi taka na razpolago, a zaščitijo le del proizvodnje, ne vse. Zato pa je vprašanje težko rešljivo v splošno zadovoljnost.

Spomini iz prve svetovne vojne

■■■ 14 ■■■ BRUSILOVA OFENZIVA SPOMLADI 1916 ■■■■■■ Inž. J. K. ■■■

Prišla je še gospa, na novo je zažuborel samovar, spili smo čaj, stvari sem stlačil v nahrbtnik in krušnjak, hišna pomočnica je javila, da izvošček že čaka, zahvalil sem se gospé s solzami v očeh in sva odšla z gospodom. Prav kmalu naju je izvošček odložil na postaji, šla sva v prometni urad, tam je izročil listine in kažoč name nekaj govoril, potem mi je naročil iskreno pozdraviti v njegovem imenu Koljo Stepanoviča, kateremu bo že pisal, mi stisnil roko in se poslovil. (Opomba: Pozneje sem zvedel, da je šlo vse, kar sem dobil od gospoda v Kijevu, na račun moje prve mesečne plače, ki je začela teči z dnevom, ko sem zapustil Darnico in je znašala na mesec 6 rubljev, kar je takrat bila protivrednost za 600 jajc, ker je stalo eno jace eno kopejko. Rubelj = 100 kopejk. Prvo mesečno plačo sem torej dobil vnaprej.)

Pot v Besarabijo

Postal sem odvisen od prometnega urada. Ponudili so mi stol. Uradniki in sprevodniki so hodili noter in ven. Čakal sem. Slučajno sem pogledal na uro, ki je visela v uradu. Pravzaprav me ni niti dosti zanimala. Saj jaz tako nič ne odločam, kdaj moram tja ali tja. To odločajo drugi. Čemu mi bo potem ura? Moja zapestna ura je bila prvi plen, »zaplenjen ljutemu sovragu«. Potem je sledilo drugo in tudi drugim. Tedaj je bila binkoštna sobota, 10. junija 1916. In kakšen datum imamo danes? sem pomislil. Ne vem in tudi ni važno. Na ujetniške dopisnice domov sem zapisal 15.6.1916. Pa to je bilo tako vseeno. Ko bom prišel na stalno mesto in me ne bodo več prevažali v vagonih za živino, se bom že pozanimal za uro in tudi za koledar. Sedaj pa to ni potrebno. A oni, ki me je oddal kot prtljago prometnemu uradu, je rekel, da odpelje vlak okoli 5. ure. Še enkrat sem pogledal na uro na steni. A ne vem, ali je tekla ali ne. Številk nisem spoznal, tiktakanja nisem slišal, premikanja nisem opazil nobenega, čeprav je bila na uteži. Toda čemu mi bo ura? Skoraj bi bil zaspal, ali pa tudi sem.

Po rami me potreplja roka prijaznega sprevodnika, ki mi nekaj govori. Kar pravilno sem razumel, naj vzamem svoje stvari in grem za njim. Ko sem zapuščal urad, sem rekel »Zbogom!«. Imel sem vtis, da so me razumeli, ker sem opazil na obrazih le prijazne nasmehe. Šel sem za sprevodnikom v prvi osebni vagon za parnim strojem. Potnikov je bilo malo in zato mi je sprevodnik z lahkoto preskrbel sedež v kotu prvega oddelka pri oknu. Pomagal mi je položiti nahrbtnik na polico nad sedežem, na kavelček pri oknu pa sem obesil krušnjak in suknjo. Tako sem imel pri sebi vse najvažnejše, to je živež, potrebno posodo in suknjo, ki lahko služi tudi za odejo. Sprevodnik mi je nekaj pravil prav počasi in razumel sem toliko, da za večerjo »u tebja jest hljeba, jest kalbasi, jest čaju, ja prinesu kipjatòk i budet harašò«. Oba sva se smejala in sopotniki tudi. Vlak je potegnil in sprevodnik je odšel po svojem opravilu, mene pa je pustil v prijaznem okolju.

Takrat sem se začel zavedati, da je vroče v vagonu. Saj ni čudno. Pritiskala je pač junijska vročina, ki v Kijevu ni manjša kot pri nas, najbrž še večja, zlasti zato, ker tam ni blažilnega vpliva morskega zraka. Vagon pa je tudi najbrž stal kje na soncu. Tudi podnevi je bilo toplo, a jaz tega nisem čutil. Z mislimi sem bil tako zaposlen, recimo tudi nervozen, da nisem imel ne časa ne prilike, da bi se zavedel, kako je vroče. Tudi drugim je bilo vroče, a nisem nič naredil, da bi odprli okno ali vrata ali sploh kaj ukrenili za prezračenje. Naslonil sem se v kot, ker sem se zavedal, da bom najlažje prestal, če bom prav v miru. Sicer pa sem bil prepričan, da bo vročina kmalu prenehala, saj gremo proti večeru. Ker nisem mogel prestajati stisnjen v kotu, sem začel opazovati pokrajino, skozi katero smo se vozili.

Vlak pa je drdral. Kam? Če je z menoj vse v redu in se mi še ni skisala pamet, potem bi se morali voziti proti jugu, ker bi Odesa morala biti na jugu, pri Črnem morju. Če pa presojam smer vlaka po soncu, potem se vozimo proti zahodu. A kje je zahod? Skušal sem si predstaviti letne čase in jih vskladiti s sončno potjo, opazoval sem sence, ki so jih metali telegrafični drogovi in prišel do zaključka, da vlak drdra proti zahodu. Kijevski gospod mi je imenoval še Rozdjelnaja, Benderi in Besarabijo. Prvih dveh imen nisem nikdar ne slišal ne videl na zemljevidih, čeprav sem bil v šoli odličen v zemljepisu. Besarabija? Ta mi je toliko znana, da so jo Rusi odtrgali Turkom pred sto leti. Meja je ob reki Prut, ob kateri so Černovice v Bukovini, na vzhodnem bregu pa Sadagora, kjer smo zmrzovali, preden je začela avstrijsko vojno poveljstvo pehati 97. polk proti severu, da bi tako prevarilo Ruse, kako močne rezerve so še v Avstriji. Vse do Bučača smo prišli, potem pa se vrnili z vso naglico — in vlakom — nazaj v Bukovino, kjer pa nismo ravno mnogo koristili. — Vlak je drdral, misli so se prehitevale: Vozimo se na zapad, lahko pa je jug, kmalu bomo v Rozdjelnaji, vidim čepeče demogelarje na postaji v Kijevu, poslušam klasično madžarščino Francona s Pivke, pišem ujetniške dopisnice, slišim »časi, časi«, potem ne vem več in se izgubim.

(Dalje)

6

Pokristjanjenje Slovencev

N. H.

Cotset je sestavljenka iz besede cot, to je koča, in saeta, prebivavec. Isti izraz in pojem je našel tudi v nemškem besednjaku Jacoba Wilhelma Grimma (Deutsches Wörterbuch, Band V, Leipzig 1873). Ta stari nemški jezikoslovec tudi navaja, da sta ta pojem in izraz razširjena tudi na Finskem, Švedskem in Škotskem.

Glede na to, da je najti ta pojem in izraz tako v Nemčiji kot na Švedskem, pa je tudi že dokazano, da so ju prinesli Anglo-Sasi iz svoje prvotne domovine v Anglijo. Angli so bili skandinavsko pleme, ki je prvotno prebivalo na južnozahodnem delu Jutlandskega polotoka, Sasi pa so bili, kot rečeno, južnovzhodni sosedje Slovencev in južni sosedje Anglov. Angli in del Sasov so sredi 5. stoletja po Kr. postopno zavzeli Britanijo, ko so jo izpraznile rimljanske čete. Ni si težko predstavljati, da so prevzeli Slovenci izraz kosez od njih že pred to izselitvijo v Britanijo, ali pozneje od Sasov, ki so ostali na celini. Glede na to, da je najti na ozemlju Mecklenburga krajevne izraze, ki kažejo, da so poznali tedanji Slovenci tudi že besedo knez (krajevno ime Knesebeck (Kneža ves?) kakšnih 75 km severnovzhodno od Hannovra v bližini današnje meje med Zahodno in Vzhodno Nemčijo), je možno sklepati, da so že tedaj imeli svojega vladarja, ki se je imenoval knez (sorodno skandinavski besedi kong — kralj, knez), in da je že tam obstojala tudi plast svobodnih kmetov, ki so predstavljali knezovo oboroženo spremstvo (»družinike«, enako kot pri germanskih in skandinavskih narodih) in so imeli posebne predpravice, med drugim to, da so izbirali in ustoličevali kneza. To so bili kosezi — kočarji.

Seveda cotset ali kosez ni pomenilo kočarja v našem današnjem pomenu, ampak gotovo ravno obratno — kmeta, ki je imel lepšo in bolje zgrajeno hišo kakor drugi. Koča je namreč pomenila tedaj hišo, ki je bila zgrajena iz brun, lepša, večja in udobnejša kakor hiše drugih kmetov, ki so bile zgrajene iz blata in slame (tako še danes gradijo reveži ponekod na Štajerskem), ali pa so bile celo le navadne jame, izkopane v zemljo in prekrite s slamo ali z vejevjem. Znano je, da se je še ugledni slovenski jezikoslovec dr. Anton Breznik, pisatelj najboljše slovenske slovnice, zavzemal za to, da bi Slovenci nadomestili izraz hiša, ki se mu je zdel izposojenka iz nemščine, s pristnejšo domačo besedo koča, ki je tudi po njegovem nekdaj pomenila pri Slovencih isto kakor

Kosez je torej pomenilo kmeta, ki je bil nekaj boljšega kakor drugi in to prav po zaslugi svoje podjetnosti. Nekateri slovenski in tudi drugi zgodovinarji in etnografi so sklepali, da so bili kosezi tisti, ki so najbolj krčili gozdove in si na krčevinah urejali svoje kmetije. Ravno zato je najti koseške vasi na Koroškem in v Savinjski dolini na krajih, kjer so se začenjali nekdaj — ali pa tudi še danes, kot npr. v Savinjski dolini — veliki gozdovi. Kosez je torej pomenilo v bistvu nekaj takega kot krčevinar ali s tujo besedo pionir. S tem so si pridobili kočarji-kosezi velik ugled v svojem plemenu in narodu in tako tudi ni bilo nič čudnega, če so ti ljudje, ki so bili najbolj delavni, najbolj podjetni in utrjeni, vajeni življenja v gozdovih in boja z divjimi zvermi in premagovanja vsakovrstnih drugih težav in nevarnosti, zadobili tudi v vojaškem pogledu vodilno vlogo, saj so najbrž vedno hodili oboroženi okrog, kot mnogo pozneje pionirji in cowboyi na ameriškem Divjem zahodu, in se gotovo niso odlikovali po preveliki pohlevnosti in skromnosti. Več kot razumljivo je tudi, da so si zaradi svojega boljšega položaja začeli prisvajati tudi razne privilegije in eden od teh je bil — kot lahko logično sklepamo — ravno ta, da so si prilastili pravico, da oni volijo in ustoličujejo kneza, verjetno podobno kakor pri sosednjih Sasih in Skandinavcih.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

V plavanju premoč Sovjetske zveze

V Utrechtu so se zaključile plavalne tekme za evropsko prvenstvo. Kot so strokovnjaki pričakovali, je največ zlatih kolajn dobila močna ekipa Sovjetske zveze, in sicer 12 zlatih, 7 srebrnih in 5 bronastih.

Plavalci iz Sovjetske zveze so bili prvi v štafetah 4x200 prosto z novim evropskim viškom 8'00"2 in v 4x100 mešano, na 1500 m prosto z Belitz-Geymanom ki je tudi postavil nov evropski čas: 16'58"5 ter v artističnih disciplinah: 200 hrbtno (1. Gromak), 200 prsno (1. Prokopenko) in 200 metuljček (1. Kuzmin). Plavavke so bile prve v štafeti 4x100 prosto ter v disciplini 200 prsno, kjer je odlična Prosumenšikova postavila celo novi svetovni rekord: 2'40"8!

Sovjetska zveza je zasedla tri prva mesta tudi v skokih ter dobila zlato kolajno v waterpolu.

Odlični tekmeci so bili predstavniki Vzhodne Nemčije ki so dobili štiri zlate, šest srebrnih in pet bronastih svetinj. Najboljši plavavec prvenstva je bil brez dvoma 23-letni Frank Wiegand, ki je osvojil tri zlate kolajne in dve srebrni. Mladi Nemec je postavil v disciplini 400 m prosto celo nov svetovni višek: 4'11"1! Pomisliti je treba, da bi niti Američan Schollander ne bil kos temu močnemu plavavcu, ki je trenutno v odlični formi. Wiegand je postavil nov evropski višek tudi v disciplini 400 m mešano ter pripomogel, da je Nemčija bila prva tudi v štafeti 4x100 m prosto, seveda z novim evropskim časom: 3'36"8!

Nemčija si je osvojila prvo mesto tudi na 100 m prosto, kjer je plavavka Grunert dosegla nov evropski višek: 1'1"2.

Pomemben uspeh je dosegla tudi Nizozemska, ki si je osvojila tri zlate in po eno srebrno in bronasto medaljo. Kokova je bila prva na 100 na metuljček, Heukelsova pa je z zmago na 400 m mešano postavila nov višek: 5'25"0. Tudi štafeta 4x100 mešano je magala z novim evropskim časom: 4'36"4.

Pohvalo zasluži nastop Francije, ki je po zaslugi odlične Caronove (prva na 100 m hrbtno) in nepoznane Mandonnaudove (prva na 400 m prosto) osvojila dve zlati kolajni.

VREDNOSTINA LESTVICA

1. SOVJETSKA ZVEZA	12-7-5	86	točk
2. VZH. NEMČIJA	4-6-5	43	»
3. NIZOZEMSKA	3-1-1	19	»
4. Velika Britanija	1-3-3	17	»
5. Francija	2-0-1	11	»
6. Švedska	0-2-2	8	»
7. Italija	1-0-1	6	»
8. Madžarska	0-1-1	4	»
9. Spanija			
Avstrija			
Zah. Nemčija	0-1-0	3	»
12. Jugoslavija			
Romunija			
Finska			
Poljska			
Poljska	0-0-1	1	»

Po eno zlato kolajno sta osvojili Italija (1. Di Biasi v skokih z 10 m) in Velika Britanija (Mc Gregor na 100 m prosto).

Strokovnjaki menijo, da so »stari« atleti ponovno potrdili svojo premoč. Od novih moramo omeniti Rusa Gromaka, Nemko Grunertovo ter že imenovano Francozinjo Mandonnaudovo. Prejetno so presenetili Nemci, ki imajo izreden talent za plavanje, Francozinje in italijanski skakavci.

Tekme so bile zelo zanimive in borbene, saj sta padla, poleg številnih državnih viškov, nič manj kot dva svetovna rekorda in enajst evropskih! V ospredju sta vsekakor Wiegand in Prosumenšikova s svojimi izrednimi časi. Sovjetska zveza je postavila nov svetovni višek ter pet novih evropskih, Nemčija nov svetovni višek ter pet novih evropskih, Nemčija nov svetovni višek ter štiri evropske. Dva evropska viška je postavila Nizozemska.

V Utrechtu so podelili tudi naslednje pokale: Pokal Evrope za moške discipline: 1. Sovjetska Zveza 212, 2. Vzh. Nemčije 132 3. Velika Britanija 40; Pokal Bredius za ženske discipline: 1. Sovjetska zveza 112, 2. Nizozemska 73 in 3. Vz. Nemčija 57; Pokal Fern za skoke: 1. Sovjetska zveza 48, 2. Italija 21 in 3. Vzh. Nemčija 16.

V waterpolu so bili pričakovano prvi predstavniki Sovjetske zveze, ki so v odločilni tekmi premagali Vzh. Nemčijo s tesnim 1-0 ter zaigrali neodločeno z Jugoslavija in z Italijo. Jugoslovani so razočarali s svojim tretjim mestom, četrta je Italija in peta Madžarska.

Italijanski kolesarji so razočarali

Italijani so trdno upali, da bodo letos v Nemčiji, kjer so bile na sporedu kolesarske dirke za svetovno prvenstvo, osvojili več mavričnih majic, Toda bili so zelo razočarani, ker so dosegli samo eno bronasto kolajno!

V četrtek je italijanska ekipa nepričakovano dosegla hud poraz v dirki na 100 km na kronometer. Prvo mesto so zasedli Danci, drugo pa Nizozemci.

Zelo razgibana je bila tudi dirka nepoklicnih tekačev in tudi tu so Italijani odpovedali. Benfatto je popustil in prvi Italijan Pisa:ri, je bil šele sedmi! Prvi na cilj je prišel Nizozemec Dolman, ki je prehitel Angleža Westa. Tretji je Danec Skibby z zaostankom 40".

V ženskem prvenstvu je prvo mesto osvojila močna Belgijka Reynders, druga je Nizozemka Hage in tretja je Pouronenova (SZ).

Veliko pričakovanja je bilo za nastop poklicnih kolesarjev in vsi so mislili, da bo mavrično majico oblekel kak Francoz ali Italijan. 12 km pred ciljem sta se namreč znašli sami dvojici Anquetil-Poulidor in Motta-Zilioli. Toda Nemec Altig je dohitel tekmece in odločno zmagal. Anquetil in Polidor sta zasedla častno drugo oziroma tretje mesto.

Nemčija je tako drugič osvojila svetovno prvenstvo v cestni vožnji poklicnih kolesarjev (prvič je zmagal leta 1952 Mueller). Altig je bil lani drugi; Francoz Poulidor pa je dosedaj bil trikrat tretji in dvakrat peti.

Največ zmag je dosegla Belgija (15), sledijo: Italija (6), Francija (5). Švica, Nizozemska (vsaka po dve) ter Anglija z eno samo zmago.

Srebrna medalja za Jugoslavijo

Močna košarkarska reprezentanca Sovjetske zveze si je v nedeljo osvojila v kraju Porto San Giorgio evropsko prvenstvo za mladince. V finalnem srečanju je premagala Jugoslavijo z izidom 71-50 in s tem potrdila svojo premoč. Tretje mesto je zasedla Italija, ki je v odločilni tekmi porazila Češkoslovaško s tesnim 47-42. Najboljši strelec je bil Bolgar Golomeev, ki je dosegel 95 košev.

Končna lestvica je naslednja: 1. Sovjetska zveza, 2. Jugoslavija, 3. Italija, 4. Češkoslovaška, 5. Bolgarija, 6. Španija 7. Francija in 8. Finska.

D. T.

V četrtek, 8. t. m. se bo začelo na Bledu svetovno prvenstvo v veslanju.

ŽENA IN DOM

STRAH PRED SAMOTO

V naši rubriki smo že spregovorili o takoimenovanih »starih samcih«, ki vedno spet odlagajo čas, da bi si ustvarili družino, delno iz strahu pred tako odgovornostjo (ker so vedno bolj navajeni živeti brez vsake odgovornosti za druge ljudi) delno pa zaradi udobnosti, saj lahko potrošijo ves svoj zaslužek za razne prijetnosti, namesto da bi ga morali izdati za družino. Dokler niso stari, jim marsikak poročeni moški zavida to njihovo lahko življenje, zlasti kadar ima sam skrbi zaradi velikih družinskih stroškov ali zaradi bolezni v hiši, katerih pri otrocih pač nikdar ne manjka.

Toda tudi za »stare samce« pridejo leta starosti. Začnejo jih mučiti razne bolezni ali samo strah pred smrtjo ali pred boleznijo. In zdaj jim postaja žal, da se niso poročili, čer ni nikogar, ki bi se brigal zanje. Začutijo se osamljene in zapuščene. Postaja jih strah. Tesnobno prisluškujejo svojemu srcu, če še normalno utripa, ali pa že popušča. Kaj bo z njimi, če pride bolezen

Potem se nekega dne res zgodi, da se jim zavrti v glavi, ali da dobijo manjši srčni napad ali karkoli. S tresočim glasom kličejo po telefonu da bi kdo prišel in jim pomagal, a sami ne vedo s čim in kako. Toda hočejo, da jim kdo pomaga, da jih reši iz tiste osamljenosti. Želja jih po človeški bližini in toploti, katero so nekdaj odklanjali. Skoraj beračiti morajo tuje ljudi, bolj ali manj slučajne znance in prijatelje, za usluge in za malo prijaznosti ki je med člani iste družine samoobsebi razumljiva. In gorje jim, če padejo na starost celo v roke tujih, brezvestnih ljudi, ki jih skušajo samo pripraviti ob njihove prihranke!

To je kazen za tiste, ki so v mlajših letih zaradi egoizma in udobnosti odklanjali družinsko življenje in uživali svoj denar rajši sami zase ter bili navajeni, da so si z denarjem kupovali tisto, kar lahko nudi človeku samo prava ljubezen.

Kulturne novice

28. t. m. se je začel mednarodni filmski festival v Benetkah. Tudi letos ni šlo brez polemik. Tokrat jih je povzročil preveč »drzni« (ali neokusni) švedski film »Nočna igra«, ki ga je zrežirala dosedanja igravka Mai Zetterling.

Kulturni svet se je spomnil 30-letnice smrti španskega pesnika Federica Garcia Lorca. Ubili so ga frankisti, a se še ne ve točno, zakaj, ker se politično ni izpostavljal.

Pisatelj Enzo Bettiza, ki je doma iz Dalmacije, je objavil pri založbi Vallecchi knjigo z naslovom »L'altra Europa« (Druga Evropa). V njej je strnil svoje reportaže iz vzhodne Evrope in iz Jugoslavije, katere je pisal v preteklih letih. V teh reportažah je raziskal v globino zlasti razmere v intelektualnih krogih komunističnih držav.

V Sieni bodo priredili od 3. do 8. septembra 23. glasbeni teden. Spored obsega koncerte, Paisiellovo komično opero »Namišljeni astrologi« in koncert cerkvene glasbe v cerkvi svetega Dominika. Izvajali bodo Scarlattijeve skladbe.

Ruski pisatelj Valerij Tarsis, ki je bil pred nekaj meseci izgnan iz Sovjetske zveze, je dobil zdaj grško državljanstvo.

Za politično zavetje v Italiji je zaprosil prejšnji teden sodelavec Mihajlova, prof. Nikola Čolak.

Z Goriškega

SLIKARSKA TEKMA

V nedeljo je bilo na števerjanskem griču zopet vse živo in živahno. Dolge vrste avtov so brzele proti vrhu, kjer je bila v Formentinijem parku peta slikarska tekma z motivi slovenskih Brd. Udeležilo se je je 138 mojstrov in začetnikov.

Slikanje se je začelo že ob deveti uri. Tržaški slikar Corrado Davide je oddal prvo platno že ob deseti uri. Drugi so nadaljevali slikanje »ex tempore« ob zelo ugodnih vremenskih prilikah do pete ure popoldne, ko je nastopilo razsodišče. Prvo nagrado 150 tisoč lir je prisodilo tržaškemu slikarju Michelu Guacciju, drugo je prejel slikar Borta iz Vidma, tretjo je pa odnesel Goričan Mario Tudor, peto tudi Goričan Ignazio Doliach. Poleg teh dveh je tekmoval tudi Demetrij Cej iz Gorice, ki se pa ni uvrstil med nagrajence. Nagrajena dela bodo razstavljena na posebni razstavi v kavarni Teatro od 7. do 20. septembra.

Lažnivi Kljukec

PO BURGERJU — RISE: BORUT PEČAR

Besedilo prevedla in priredila: OLGA RATEJ

7. Bradati general je pridno praznil čaše in od časa do časa privzdignil klobuk. To sem bil že često opazil, vendar sem mislil, da je povsem naravno, če se človek hladi. Pa še njegova rana! Nekoč, med kosilom pri nekem ruskem knezu, pa sem videl, da je general hkrati s klobukom privzdignil tudi srebrno ploščico, ki jo je imel namesto temena. In ko je to storil, je izpod ploščice puhnila para.

Opozoril sem na to navzoče prijatelje in hitro so se prepričali, da imam prav. S pipo v roki sem stopil za generalov hrbet in jo prižgal prav v trenutku, ko je izpod njegovega klobuka puhnil oblaček alkoholnih hlapov. Bili smo priče neverjetnega prizora: oblaček se je nad glavo našega generala spremenil v plamenec stožec, para ki je bila v dlakah klobuka, pa je modro zažarela kot svetniški sij okoli njegovega obraza.

Nepozabno, vam rečem. Ko je general videl, kaj sem bil napravil, se ni razjezil. Nasprotno, zabavalo ga je, pa nam je dovolil, da smo poskus še nekajkrat ponovili. Celo ponosen je bil na svoj vzvišen videz. Mi pa smo se hahljali, da joj.

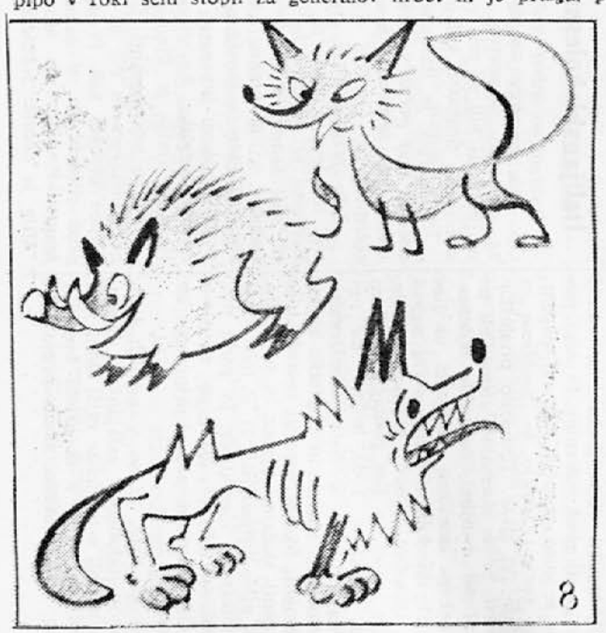

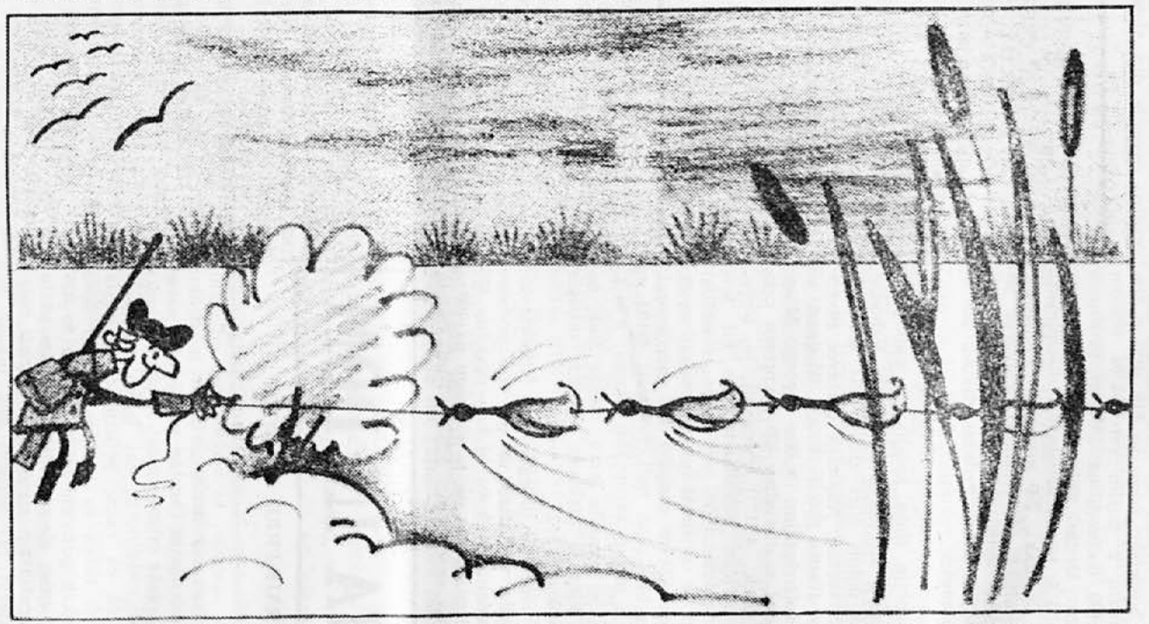

8. Zdaj bi vam rad povedal nekaj svojih lovskih dogodivščin. Zdijo se mi zabavnejše od raznih veselih pripetljajev, ki sem jih v ruski prestolnici doživljal skoraj vsak dam. V Rusiji, to veste, je več divjačine kot povsod na svetu.

Lovska sreča, lahko mi verjamete je večkrat odvisna od prisotnosti duha. Tako sem šel nekoč na lov in na širnem jezeru zagledal divje race. Bile pa so preveč vsaksebi, da bi jih lahko zadel z enim strelom. Na žalost sem imel pri sebi en sam naboj, hotel pa sem prinesti dovolj mesa, saj sem že bil povabil prijatelje na obed.

Tedaj sem se spomnil, da mi je od popotnice ostal v torbi še kos slanine. To slanino sem navezal na vrvico pa jo vrgel na breg jezera. Potem sem se skril v grmovje in zadovoljen gledal, kako je prva raca pagoltnila slanino... Ker pa je bil kos masten, je zdrknil skoznjo, in pogoltnila ga je druga raca. Prišla je tretja, četrta in tako so se vse lepo povrsti nanizale na mojo vrvico.